

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเป็นแม่บ้านและการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร” เป็น การศึกษาผู้รับสารในแนววัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) และเพื่อให้ทราบถึงลักษณะของ เนื้อหาและรูปแบบของการนำเสนอข่าวที่แม่บ้านบริโภค ผู้วิจัยจึงได้เลือกวิธีวิจัยเป็น 2 วิธี คือ การศึกษาผู้รับสารในแนววัฒนธรรมศึกษา โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Audiences Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา รูปแบบการเล่าข่าวสารที่แม่บ้าน บริโภค (Content Analysis) เพื่อนำมาประกอบการเก็บข้อมูลในพื้นที่และวิเคราะห์ผลการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเป็นแม่บ้านและการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสาร” ผู้วิจัยได้ เลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นแม่บ้านจาก 2 พื้นที่ อันได้แก่ แม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน และแม่บ้านในเขตเทศบาลตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัด บุรีรัมย์ จำนวน 20 คน

การเลือกกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว เป็นเพราะลักษณะของกลุ่มประชากร ทั้งสองกลุ่มมีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษา กล่าวคือเป็นประชากรที่เป็น แม่บ้านที่ไม่ได้ทำงานประจำนอกบ้าน อีกทั้งผู้วิจัยยังสามารถเข้าถึงกลุ่มข้อมูลได้ง่าย เนื่องจากเป็น พื้นที่ที่ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับสถานที่และบุคคลในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่ม ตัวอย่างได้ อีกทั้งผู้วิจัยยังสามารถสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้ ง่ายยิ่งขึ้น

การคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ไปเยือนชุมชนที่ ศึกษาเพื่อสำรวจประชากรในพื้นที่ชุมชนเคหะคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร เป็นเวลา 1 วัน และประชากรในเขตเทศบาลตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นเวลา 2 วัน เพื่อ

สำรวจสภาพแวดล้อมของชุมชนอย่างคร่าวๆ อีกทั้งผู้วิจัยได้สอบถามจากผู้และผู้วิจัยรู้จักและอยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อให้แนะนำผู้วิจัยกับประชากรอื่นๆ ที่รู้จักหรือเป็นเครือญาติกัน ให้ทราบว่าผู้วิจัยเป็นใครและจะเข้ามาทำอะไรในชุมชนของพวกเขาบ้าง การเข้าไปเยี่ยมเยียนชุมชนที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานั้น จะช่วยให้ผู้วิจัยเตรียมพร้อมในการปรับตัวล่วงหน้าก่อนเข้าชุมชน เพื่อให้ทำการศึกษาได้ง่ายขึ้น

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า ทั้งสองพื้นที่มีประชากรที่เป็นแม่บ้านและมีพฤติกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารตามที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา กล่าวคือ ประชากรในพื้นที่ดังกล่าวมีการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารทั้งจากสื่อหนังสือพิมพ์และรายการประเภทเล่าข่าวเป็นประจำ ซึ่งแม่บ้านในชุมชนเคหะคลองจั่นส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านที่อยู่บ้านไม่ได้ทำงานประจำนอกบ้าน เช่นเดียวกับแม่บ้านในเขตเทศบาลตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาผู้วิจัยเลือกใช้ 2 วิธีการ คือ

1. การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนววัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Audience Analysis)
2. การวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบการเล่าข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค (Content Analysis) โดยไม่ลงลึกถึงการนำเสนอสารอื่นๆ ที่นอกเหนือจากข่าวในรายการ

1. การวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนววัฒนธรรมศึกษาโดยวิธีเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณา

การเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณานั้น เป็นวิธีการศึกษาของนักมานุษยวิทยา เป็นพื้นฐานที่จะทำให้เข้าใจพฤติกรรมด้านต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งเป็นแนวทางธรรมชาติหรือการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในสถานที่ที่มนุษย์อยู่อาศัย รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในชุมชนที่เลือกศึกษา การเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณาจึงเป็นผลมาจากการจดบันทึกสนาม (Field notes) อย่างระมัดระวังโดยละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านต่างๆ ของมนุษย์ในชุมชนที่เลือกศึกษา การเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณามีขั้นตอนดังนี้

1.1 การสำรวจข้อมูลขั้นต้น

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้รู้ข้อมูลพื้นฐานของแม่บ้านทั้ง 2 พื้นที่ ว่ามีคุณลักษณะตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาหรือไม่ กล่าวคือ ในพื้นที่ที่ผู้วิจัยศึกษานั้น มีจำนวนแม่บ้านที่ไม่ได้ทำงานประจำนอกบ้านมากนักน้อยเพียงใด และสามารถที่จะศึกษาเกี่ยวกับการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารได้หรือไม่ โดยได้สอบถามจากญาติของผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวกับการบริโภคสื่อของแม่บ้าน เพื่อทำความเข้าใจกับพฤติกรรมการบริโภคสื่อของผู้หญิงเป็นการเบื้องต้น

1.2 การเยือนชุมชนที่ศึกษา

เป็นการเตรียมตัวเข้าไปอยู่ในชุมชนที่ศึกษาและวางแผนการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ผู้วิจัยได้เข้าเยือนชุมชนที่จะศึกษาทั้ง 2 พื้นที่ คือ ชุมชนเคหะคลองจั่น และเขตเทศบาลตำบลนางรอง รวมเวลา 3 วัน เพื่อสำรวจพื้นที่และข้อมูลเบื้องต้นของประชากรที่จะศึกษา

1.3 การแนะนำตัว

ครั้งที่ผู้วิจัยเข้าไปเยือนพื้นที่ที่จะศึกษาครั้งแรกนั้น ผู้วิจัยได้ไปพบกับญาติของผู้วิจัย และได้ให้ญาติคนนั้นพาผู้วิจัยไปแนะนำตัวกับสมาชิกในชุมชนคนอื่นๆ อีก 3-4 คน เพื่อแนะนำตัวผู้วิจัยเองและบอกกล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยเข้ามาในชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างสมาชิกในชุมชนให้มากที่สุดและประชากรที่จะศึกษาในเวลาทีหลังพื้นที่เก็บข้อมูลจริง

1.4 การลงพื้นที่เก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลแบบชาติพันธุ์วรรณานั้นสามารถทำได้หลายวิธี ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักการของ Ethnographic Audience Analysis กล่าวคือ เป็นการศึกษาวิจัยที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล หรือกลุ่มตัวอย่างเพื่อสร้างความคุ้นเคยและการยอมรับ ศึกษาผู้รับสารภายใต้บริบทของชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูล และตีความข้อมูล ปรากฏการณ์ จากสายตาของผู้ให้ข้อมูล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเครื่องมือในการเก็บข้อมูล 3 แบบ โดยมีเครื่องมือเก็บข้อมูล ดังนี้

- การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview)
- การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Conversation)
- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

1.4.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview)

การสัมภาษณ์แม่บ้านแต่ละคนจะใช้การตั้งคำถามในประเด็นที่ต้องการศึกษาในลักษณะคำถามปลายเปิด แล้วซักถามเพิ่มเติมให้ละเอียดยิ่งขึ้นในประเด็นที่น่าสนใจ ทั้งนี้รายละเอียดปลีกย่อยดังกล่าว อาจนำไปสู่ประเด็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษา

ประเด็นคำถามหลักที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก มีดังนี้

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคล
  - a. อายุ
  - b. การศึกษา
- 2) สภาพชีวิตความเป็นอยู่
  - a. อาชีพของคู่สมรส
  - b. รายได้
  - c. จำนวนบุตร
  - d. ชีวิตความเป็นอยู่
  - e. ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับครอบครัว
  - f. หน้าที่และภาระงาน
  - g. การใช้เวลารว่าง
- 3) การใช้สื่อมวลชนเพื่อการบริโภคข่าว
  - a. เปิดรับข่าวจากสื่อใดบ้าง
  - b. ดูข่าวอะไรบ้าง จากรายการใดบ้าง
  - c. เลือกดูข่าวเพราะอะไร
  - d. ประเด็นข่าวอะไรที่นำไปพูดคุยต่อ
  - e. นิยมพูดคุยประเด็นข่าวต่างๆ กับใครบ้าง
  - f. ข่าวใดที่ต้องติดตามเป็นประจำ

อนึ่ง ทุกคำถามจะมีการปรับภาษาให้ง่าย เป็นภาษาพูดเมื่อใช้จริงในสนามวิจัย

1.4.2 การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Conservation)

การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการซักถาม พูดคุย ในลักษณะการชวนพูดชวนคุยเกี่ยวกับเหตุการณ์ข่าวที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อหนังสือพิมพ์และรายการประเภทเล่าข่าว อาจจะเป็นในช่วงเวลาที่แม่บ้านกำลังดูรายการ หรือหลังจากที่แม่บ้านอ่านหนังสือพิมพ์แล้ว อาจจะสนทนาเป็นกลุ่มในกรณีที่แม่บ้านรู้จักกัน เพื่อจะวิเคราะห์ถึงลักษณะการใช้ประโยชน์จากการบริโภคข่าวและการขยายความข่าวของแม่บ้าน

1.4.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นการสังเกตพฤติกรรมกรรมการบริโภคข่าวของแม่บ้านว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร เช่น บริโภคแบบเช้าๆ ออกๆ บริโภคแบบตั้งใจ หรือบริโภคแบบทำงานไปด้วย และใครเป็นคนตัดสินใจในการเลือกรับข่าว นอกจากนั้นผู้วิจัยต้องการจะสังเกตถึงวิถีชีวิต (Life style) ของแม่บ้านว่าจะมีปัจจัยหนึ่งในการกำหนดลักษณะการบริโภคข่าวของแม่บ้านหรือไม่

1.5 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ คือลงมือวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากที่ได้สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มาจากมุมมองของคนในขณะเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นแนวทาง เพื่อสร้างสมมติฐานชั่วคราว ข้อสรุปชั่วคราว และมีการตรวจสอบข้อมูลเป็นระยะ จนเก็บข้อมูลแล้วเสร็จ ส่วนการนำเสนอข้อมูลในส่วนของการวิเคราะห์ผู้รับสารสตรีที่เป็นแม่บ้านนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ

1. ข้อมูลส่วนวิถีชีวิตของแม่บ้าน
2. ข้อมูลลักษณะพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อแนวเล่าข่าวสารของแม่บ้าน และรูปแบบและเนื้อหาของสื่อที่แม่บ้านบริโภคในชีวิตประจำวัน
3. วิเคราะห์ข้อมูล

ความเชื่อถือได้ของข้อมูล

1. การเริ่มลงมือเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ผู้วิจัยได้สร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นด้วยการแนะนำตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอความร่วมมือให้กลุ่มเป้าหมายเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริง และเห็นประโยชน์ของการวิจัย ทำให้ได้รับข้อมูลที่น่าเชื่อถือ
2. ผู้วิจัยได้ทดสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล ขณะที่รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม โดยพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้สอดคล้องกับข้อมูลเดิมที่มีอยู่หรือไม่ เป็นระยะๆ

3. ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างและสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างมาพิจารณารวมกันว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน

4. หลังจากการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยทำบันทึกภาคสนาม (Field note) และจัดแยกหมวดหมู่ประเภทข้อมูลแบบคร่าวๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน

2. การวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค

นอกจากศึกษาผู้รับสารสตรีแล้ว ผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และรูปแบบการนำเสนอข่าวที่แม่บ้านบริโภค โดยไม่ได้ลงลึกถึงรายละเอียดการนำเสนอในด้านอื่นๆ เพื่อนำมาประกอบการเก็บข้อมูลในพื้นที่และวิเคราะห์ผลการวิจัย โดยมีวิธีการดังนี้

2.1 นำข้อมูลในส่วนเนื้อหาของข่าวของข่าวสารที่แม่บ้านบริโภคมาวิเคราะห์ว่า แม่บ้านที่ศึกษานั้นบริโภคข่าวสารประเภทใดบ้าง และไม่บริโภคเนื้อหาข่าวสารประเภทใด โดยแบ่งการวิเคราะห์ตามประเภทของข่าวสาร ดังนี้

- ข่าวหนัก (Hard News) อันได้แก่ ข่าวเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ฯลฯ
- ข่าวเบา (Soft News) อันได้แก่ ข่าวสังคมสตรี บ้านเทิง สุขภาพ อาชญากรรม อุบัติเหตุ ฯลฯ

2.2 นำข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาของข่าวของข่าวสารที่แม่บ้านบริโภค มาวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอข่าวของสื่อในแต่ละประเภท รายการแต่ละรายการที่แม่บ้านบริโภค โดยแบ่งประเภทการวิเคราะห์ ดังนี้

- ใครคือผู้เล่า (Sender)
- เล่าข่าวสาร (Message) อะไร ประเภทใด
- เล่าข่าวสารผ่านสื่อใด (Channel) เช่น สื่อบุคคล สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์
- รูปแบบและวิธีการเล่า (Format) เช่น ภาษาที่ใช้ในการสื่อข่าวสาร ความเป็นทางการในการนำเสนอ วิธีการเล่า การขยายความข่าวสารของผู้เล่า

2.3 การนำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จะได้นำเสนอในรูปแบบ
พรรณนาและแจกแจงข้อมูลโดยใช้แนวคิดการเลือกใช้สื่อ แนวคิดการเล่าข่าว แนวคิดการบริโภคสื่อ
ของสตรี แนวคิดเกี่ยวกับข่าว มาเป็นกรอบแนวคิด